

ВОЛОДИМИР РИБАК,

доктор економічних наук, Голова Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ: ПІДСУМКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ (ВСТУПНЕ СЛОВО НА VIII МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ "МІСТО, РЕГІОН, ДЕРЖАВА: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ")

Галузь житлово-комунального господарства (далі - ЖКГ) - це багатогалузевий комплекс, одна зі стратегічних і в той же час одна з найбільш проблемних сфер економіки України. Це не просто галузь економіки, а сфера життєзабезпечення громадян, тобто фактор, що впливає на стан національної безпеки. Саме тому сьогодні політика уряду має бути спрямована на порятунк ЖКГ, його фінансове оздоровлення, перетворення, модернізацію, реформування, удосконалення правових і організаційних механізмів регулювання й управління, на забезпечення якісного відновлення інфраструктури ЖКГ. Однак, унаслідок відсутності фінансування в необхідному обсязі, ця галузь фактично руйнується, а ситуація в ній з кожним днем тільки погіршується. Отже сьогодні, на жаль, без сміливих і, можливо, непопулярних рішень у цій сфері не обійтися.

Об'єктивно й коротко про сучасний стан галузі в цифрах: у 80% українських міст тарифи на послуги ЖКГ нижчі за собівартість. При цьому, відповідно до підрахунків Кабінету Міністрів України, сума дебіторської заборгованості підприємств ЖКГ у січні - квітні 2010 р. збільшилася на 2,0 млрд грн (+18,5%) і в травні 2010 р. склала 13,1 млрд грн. За даними Державного комітету статистики України, у цей час заборгованість населення за газ, тепло й воду в абсолютному вираженні перевищує 12,1 млрд грн, що зумовлює, в свою чергу, незадовільний стан розрахунків комунальників з постачальниками ресурсів. У розрізі регіонів України ситуація виглядає таким чином: з початку 2010 р. у Закарпатській області розрахунки населення за теплову енергію становили 65,9%, а рівень розрахунків підприємств теплопостачання за спожитий газ - 24,7%, у Луганській області ці показники становлять відповідно 102,7% і 29,2%, у Житомирській - 105,3 і 40,6%, Кіровоградській - 102,7 і 44,4%, Донецькій - 97,4 і 46,7%, у м. Севастополі - 65,2 і 36,9%, у м. Києві 98,2 і 53,5%. 85% проплат при собівартості, що покриває лише 60 - 80% витрат, не дозволяють підприємствам-представникам галузі здійснювати своєчасне якісне технічне переоснащення. Так, зношеність ко-

мунальних мереж досягає сьогодні критичної оцінки, внаслідок чого втрати електроенергії в мережах становлять близько 20%, втрати теплової енергії й витоку води становлять від 30% до 50%, платити за енергоресурси комунальникам немає чим, а заборгованість по зарплаті працівникам за червень 2010 р. виросла на 39%.

Основна проблема ЖКГ полягає в тому, що вся система управління галуззю була й залишається в одних руках: ЖЕКи самі надають послуги, самі отримують кошти й самі себе контролюють. Очевидна архаїчність, алогічність і неефективність системи, що вичерпала себе, а тому зараз назріла гостра необхідність розглядати й здійснювати управління ЖКГ по-новому, з використанням нових методів, діючих механізмів, ефективного й економічно обґрунтованого інструментарію.

У зв'язку із цим сьогодні широко обговорюється необхідність удосконалення нормативно-правової бази в сфері ЖКГ в умовах розвитку ринку послуг і модернізації галузі.

З метою створення умов для більш ефективного управління й функціонування об'єктів тепло-, водопостачання й водовідведення, що перебувають у комунальній власності, а також для залучення приватних інвестицій у технічне переоснащення вказаних об'єктів, що сприяє підвищенню якості комунальних послуг, Міністерством з питань житлово-комунального господарства України (далі - Міністерством) розроблений, схвалений Кабінетом Міністрів України й поданий профільному комітету Верховної Ради України на опрацювання проект Закону України "Про особливості передавання в оренду й концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання й водовідведення, що перебувають у комунальній власності". Водночас із метою створення належної нормативно-правової основи для передавання в оренду й концесію об'єктів тепло-, водопостачання й водовідведення, які перебувають у комунальній власності, Міністерством розроблено й постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2009 р. № 418 внесені зміни до Типового концесійного договору.

Урегулювати економічні взаємовідносини, ліквідувати дотаційність ЖКГ, забезпечити стабільність і достатність фінансування витрат, установити більш зрозумілі й прозорі процедури встановлення тарифів і цін на послуги ЖКГ, а також утілити в життя принципи соціального захисту населення й у цілому забезпечити прогностичність цінової й тарифної політики як на ринках, які являють собою природну монополію, так і на суміжних ринках у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання й водовідведення, покликаний Закон України "Про Національну комісію регулювання ринку комунальних послуг України" від 9 липня 2010 р. № 2479-VI. Відповідно до нового закону, функції встановлення тарифів від місцевих органів самоврядування перейдуть до державного незалежного регулювального органа.

У цілому, що стосується тарифоутворення й тарифної політики - ця проблема є похідною від загальних проблем, що назріли в галузі. Підвищення вартості житлово-комунальних послуг - це бажання компенсувати кошти на відновлення й модернізацію сфери ЖКГ за рахунок коштів населення або, іншими словами, - перекласти все "на плечі" народу, платників, щоб з них стягувати гроші на відновлення цієї сфери. Однак подібна практика неприпустима. Так, підвищення тарифів неминуче, але, перш ніж зважитися на цей крок, необхідно дуже серйозно вникнути в систему формування тарифів, відповісти на запитання, які статті витрат туди закладати, а які, навпаки - виключити.

Щодо створення центрального органа влади для контролю за тарифами на комунальні послуги, то слід зазначити, що це навряд чи доцільно, оскільки спричинить додаткові витрати й навряд чи забезпечить очікувану прозорість процесу тарифоутворення. При цьому якісне регулювання тарифів на комунальні послуги є можливим тільки на локальному рівні. Водночас, основне завдання держави, функція органів центральної влади в тарифному питанні - вироблення прозорої лінії, єдиного алгоритму, методики формування тарифів на газ і електроенергію (чим і займаються зараз Національна Комісія з регулювання електроенергетики), розробка механізму й процедури формування складових тарифу експлуатуючих організацій (водоканалів, тепломереж, ЖЕКів та ін.), куди увійдуть газ, енергія, заробітна плата та інші необхідні компоненти, частково, інвестиційна складова, що дозволяє підприємствам за рахунок коштів, одержуваних ними за послуги, оновлювати інфраструктуру, а також регламентувати рівень якості надаваних комунальниками послуг. Усе інше - функції регіонів.

Специфіка галузі така, що собівартість надання послуг (структура витрат підприємств) у різних ре-

гіонах суттєво відрізняється й залежить від безлічі факторів: коефіцієнта корисної дії котлів, від виду палива, відстані від джерел води до споживачів, ступеня зносу тепломереж тощо. Так, у кожного міста різна система водопостачання: якщо м. Кременчуг бере воду з водоймищ, м. Полтава - з підземних джерел, а в Криму вода надходить по каналах із Дніпра, то, відповідно, має бути абсолютно різною й собівартість відповідних послуг, внаслідок чого уніфікувати тарифи для всіх регіонів, як і врахувати усе це на макрорівні, украй складно. Безумовно, не виключені також і випадки зловживання місцевою владою, яка при затвердженні тарифів може приймати необ'єктивні рішення й найчастіше керується власними міркуваннями.

При цьому необхідно підкреслити, що сьогоднішнє основне завдання всіх учасників "тарифного процесу" - центральних органів державної влади, регіональних органів влади, органів місцевого самоврядування - забезпечення об'єктивності тарифів, відповідності вартості послуг їхній якості, забезпечення "очищення" собівартості від необґрунтованих витрат, втрат, витоків, обумовлених недосконалістю технологічного процесу з надання послуг тощо.

У цілому, для вирішення проблем, що назріли в ЖКГ, необхідно розробити й реалізувати цілий комплекс заходів - економічних, адміністративних, організаційних, інвестиційних, як на рівні країни, так і на місцях - на рівні окремих міст і регіонів. Усе це підкреслює надзвичайну актуальність конференції, на якому ми сьогодні всі зібралися, своєчасність і злободенність обговорюваних проблем, зокрема, - підвищення ефективності господарювання підприємств комунального сектора економіки; забезпечення балансу інтересів держави, регіону, міста, підприємства в процесі господарювання; пошук перспектив реформування й розвитку житлово-комунального господарства.

Вітаючи організаторів і учасників VIII Міжнародної науково-практичної конференції "Місто, регіон, держава: економіко-правові проблеми господарювання", хочеться побажати плідної роботи, конструктивного діалогу представників владних кіл, наукової еліти, керівників комунальних підприємств й вирішення давно наболілих гострих питань щодо об'єктивної оцінки стану галузі й існуючої системи управління ЖКГ. Вірю, що учасники конференції зможуть зробити вагомий внесок у розробку основних напрямків реформування в цій сфері, й теоретично розв'язати проблеми, що стали перешкодою в економічному й соціальному розвитку міст і регіонів, а також країни в цілому.